

*Н.В. Рак, канд. пед. наук, доцент, І.М. Дробіт, канд. філол. наук, ст. викладач
(Львівський державний університет безпеки життєдіяльності)*

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

Статтю присвячено вивченню особливостей іншомовного читання й доведенню доцільності обрання основним видом самостійної роботи з вивчення іноземної мови професійного спрямування читання автентичних текстів за фахом з метою формування у студентів нефілологічних спеціальностей іншомовної професійної комунікативної компетенції.

Ключові слова: навчальний текст, автентична Веб-сторінка, іноземна мова професійного спрямування.

Читання – це комунікативне вміння, яке поряд зі спілкуванням є однією з важливих складових опанування іноземної мови. Уміння читати дає змогу користуватися літературою іноземною мовою для пошуку інформації за фахом, для поповнення лексичного запасу, а також для удосконалення інших умінь та навичок. Читаючи професійно зорієнтовані тексти, курсанти та студенти збагачують свій досвід інформацією з трудової і соціально-культурної сфер.

Методисти доходять спільного висновку, що навчання як вид мовленнєвої діяльності включає три види або режими читання: ознайомлювальне читання (з метою розуміння основного змісту тексту), вивчаюче читання (з метою повного розуміння тексту), вибіркоче читання (з метою пошуку необхідної інформації) [1; 2; 4; 6; 7]. Кожен з видів вимагає від того, хто опановує іноземну мову – у нашому випадку від курсантів та студентів – окремої стратегії читання, від викладача – розробки набору відповідних вправ. Щоб сформувані навчальний текст для кожного з видів читання, необхідно дотримуватися балансу між мовою тексту і мовною компетенцією того, хто навчається.

Проведені дослідження українських та зарубіжних науковців розкривають різні аспекти, пов'язані з процесом формування іншомовної професійної комунікативної компетенції студентів засобами іноземної мови. Праці таких авторів, як І. Якиманська, О. Ігнатюк присвячені розкриттю проблеми реалізації концепції особистісно – орієнтованого навчання; С. Фоломкіної, Г. Рогової, В. Абушенко, Н. Володіної – текстовій діяльності; Р. Мільруд, Є. Носович, Т. Дрідзе – навчальному тексту та його автентичності; О. Мархєвої, А. Козирєвої, О. Тимченко, О. Вєтохова – самостійній роботі та процесу формування іншомовних компетенцій.

Проте, незважаючи на виражену тенденцію до професіоналізації викладання іноземної мови у вищому немовному навчальному закладі, його навчання здійснюється фактично окремо від формування професійної компетентності майбутнього фахівця. Як зауважує В. Тєніщева, у більшості досліджень професійна іншомовна комунікативна компетенція студента виступає насамперед як здатність здійснювати комунікативну мовленнєву поведінку згідно із задачами гіпотетичних ситуацій іншомовного спілкування, у навчанні відтворюється переважно зовнішня, знакова подібність, а не цілісний зміст професійної діяльності, пов'язаної з використанням іноземної мови. Як наслідок, задача формування у студента вищого немовного навчального закладу такої професійної компетентності, в структуру якої була б органічно інтегрована іншомовна компонента, залишається нерозв'язаною [3].

Зокрема використання автентичних текстів професійного спрямування як основного виду самостійної роботи студентів/курсантів для формування іншомовної професійної комунікативної компетенції студентів засобами іноземної мови, на нашу думку, потребує детальної розробки.

Мета нашої статті – сформулювати принципи розробки навчального тексту, а також набір вправ до нього (проаналізувавши автентичний текст). Завдання – серед спектру автентичних англомовних ресурсів виокремити корпус матеріалів, придатних для розробки навчальних текстів.

Розглянемо загальні принципи роботи з текстами. Перш за все варто зважати на зміст текстів та їх інформативність, що впливає не лише на опрацювання текстів з викладачем, але й на мотивацію подальшої (самостійної) читацької діяльності курсантів та студентів. Пізнавальна цінність текстів професійного спрямування полягає як у фактичному матеріалі щодо фаху, так і у відомостях з інших галузей знань.

Окрім тематики та змісту в процесі відбору текстів, необхідно враховувати їхній обсяг, який становить 1500-2000 друкованих знаків. Методисти У. Герієнто (William Guariento) та Дж. Морлі (John Morley) стверджують, що інколи заради навчальних цілей варто пожертвувати автентичністю текстів [5, с.352], однак треба при цьому робити їх максимально наближеними до мовних реалій. Якщо автентичний текст перевищує кількість знаків або містить занадто складні лексичні та граматичні конструкції (вище вимог рівня посібника чи підручника), його доцільно скорочувати та спрощувати.

Відомий методист та автор численних підручників Дж. Хармер (Jeremy Harmer) виокремлює принципи, якими потрібно керуватися при опануванні навиків читання і, відповідно, при підготовці навчальних текстів:

- читання – це активний навик;
- тематика тексту має відповідати зацікавленню читача (у нашому випадку – професійним), що вимагає від викладача фокусувати увагу не лише на мовних конструкціях, але й на змісті тексту;
- завдання щодо опрацювання тексту повинні відповідати його тематиці та функції [5, с.70-71].

Навчальні тексти повинні також супроводжуватися передтекстовими, притекстовими і післятекстовими вправами, які допомагають осмислити інформацію та засвоїти лексичний матеріал. Наведемо перелік завдань (дотекстових, текстових, післятекстових), які виконують курсанти/студенти, які самостійно працюють над навчальними текстами професійного характеру, або під контролем викладача. Ці завдання розрізняються цільовою постановкою, серед них є завдання, націлені на:

1) розвиток техніки читання, а також розуміння змісту прочитаного:

- прочитайте текст мовчки, визначте, про що йдеться в ньому;
- прочитайте текст вголос, додержуючись всіх правил читання;
- визначте тему прочитаного тексту;
- працюючи зі словником, досягніть якомога більшого розуміння тексту;
- виділіть змістовні блоки тексту, дайте назву кожному;
- перекладіть українською мовою зазначені уривки тексту;
- знайдіть в тексті ядро отриманої інформації;
- знайдіть в тексті ключові слова;
- прочитайте передтекстові питання та знайдіть в тексті відповіді на них;
- знайдіть в тексті інформацію, яка дозволяє автору зробити свій висновок;
- скоротіть ту чи іншу частину тексту, не порушуючи смислового навантаження інформації;
- скоротіть дане речення, залишивши його основні інформаційні фрагменти.

2) розвиток інших видів мовленнєвої діяльності:

(усного мовлення)

- дайте усні відповіді на запитання;
- поясніть, про що йдеться в тексті;
- висловіть свою точку зору на отриману інформацію;
- поясніть, що означає таке явище, як ...;
- скажіть, яка частина інформації була для вас найбільш цікавою з професійної точки зору;
- дайте тлумачення термінів;

- підготуйте усну доповідь;
- підготуйте діалог за темою та інсценуйте його з товаришем;
- зробіть монологічне повідомлення за матеріалами прочитаного тексту.

(аудіювання)

- прослухайте фрагмент тексту та визначте його змістовну лінію;
- прослухайте питання до тексту та знайдіть в ньому відповіді на ці питання;
- прослухайте короткий текст за фахом та виявіть його основні змістовні блоки;
- прослухайте короткий текст професійного характеру та передайте усно його зміст українською мовою.

(письма)

- випишіть з тексту термінологію за фахом;
- використовуючи термінологію за фахом, складіть речення та запишіть їх в робочому зошиті;
- укладіть англійською мовою анотацію прочитаного тексту;
- складіть план прочитаного англійською мовою;
- стисло передайте англійською мовою зміст прочитаного в письмовій формі;
- скоротіть речення, не порушуючи його смислового навантаження, запишіть це речення в робочому зошиті.

3) актуалізацію знань мовного матеріалу:

(лексики)

- укладіть тематичний глосарій до прочитаного тексту;
- знайдіть у тексті інтернаціональну лексику;
- наведіть синоніми (антоніми) до слів...;
- знайдіть українські еквіваленти;
- утворіть від наведених прикметників прислівники тощо.

(граматики)

- наведіть інфінітиви дієслів, що були вжиті в даному реченні;
- поясніть вживання тієї чи іншої форми дієслова;
- змініть темпоральну перспективу речення;
- перетворіть розповідне речення в питальне; поставте запитання до підмета (присудка, додатка, обставини);
- трансформуйте речення, вживаючи пасивний стан дієслова замість активного [6].

Завдання такого плану сприяють індивідуалізації процесу навчання англійської мови, стимулюють студентів до самостійної роботи, розширюють їхній кругозір.

Джерелом ресурсів для формування навчальних текстів є автентичні Веб-сторінки. Варто зазначити, що з позиції викладача чи студента Веб-сторінки поділяються на автентичні (створені для всіх користувачів Інтернету) та спеціальні (створені для їхніх професійних потреб). Автентичні Веб-сторінки – це невичерпне джерело вдосконалення мовних навиків. Впроваджувати автентичні Веб-сторінки у навчальний процес можна з групами, що складаються зі слухачів, рівень володіння англійською мовою яких відповідає рівню «незалежного користувача» B1-B2 загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.

Об'єктом нашої уваги є Веб-сторінка британської газети «The Guardian», зокрема її розділ «A working life» (трудове життя) [8]. Цей ресурс тематично охоплює навчальну програму англійської мови професійного спрямування різних спеціальностей, що вивчається у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності. Аспекти, які визначають доцільність використання цієї Веб-сторінки у навчальному процесі, а саме для формування навчальних текстів:

- матеріал, що міститься на даній Веб-сторінці відповідає темі навчальної програми (тема «Work: duties and responsibilities» обов'язково розглядається в межах курсу «Іноземна мова професійного спрямування (англійська)» з врахуванням особливостей лексики окремої спеціальності);

- точність у викладі матеріалу (The Guardian – це одне з найавторитетніших англо-мовних видань та постійно оновлюваний Веб-ресурс, автори сторінки – професійні журналісти);
- новизна інформації (дописи оновлюються при надходженні нових матеріалів – 1-3 рази на місяць, станом на жовтень 2012 р. Веб-сторінка налічує 252 автентичні статті);
- зміст (інформація є цікавою, що мотивує користувача повторно відвідати сайт, статті про незвичні професії або несподівані факти вже добре знаних професій);
- функціональність (сайт працює без перешкод, немає недіючих лінків, дизайн сторінки є зручним і простим для орієнтування).

Гаслом Веб-сторінки є слова: «We lift the curtain on the everyday jobs normal people do» (Ми піднімаємо завісу над щоденною роботою звичайних людей). На прикладі статті «A working life: the emergency call operator» (Трудове життя: диспетчер служби екстреної допомоги) розглянемо детальніше можливості використання цієї Веб-сторінки для розробки навчального тексту. Автор статті – Анна Тімс (Anna Tims), дата публікації – 20 січня 2012 р., обсяг – 9 136 друкованих знаків без пробілів (для формування навчального тексту його доцільно скоротити, але можна також використовувати повністю з групами вищого рівня мовної компетенції). Після тексту статті розміщено короткий підсумок описаної професії під заголовком «Curriculum vitae» (резюме), який включає такі рубрики: Pay (оплата), Hours (графік роботи), Work-life balance (збалансованість трудового життя), Best thing (найкраще), Worst thing (найгірше), Overtime (понаднормовий час).

Веб-сторінка містить рубрику Related (додатково) з посиланнями на інші статті на подібну тематику, що були опубліковані на сайті газети The Guardian. Наприклад, до розглянутої статті є чотири додаткові джерела («No more 999 calls for minor injuries» від 20.08.2004, «Crackdown on nuisance 999 calls» від 14.12.2007, «Emergency services: trauma on the job» від 4.11.2011, «One-fifth of ambulance trusts mis-reported response times» від 14.08.2006). Невід'ємною частиною кожної статті є коментарі читачів, дана стаття має 3 коментарі, до яких можна перейти через лінк «Jump to comments» (перейти до коментарів).

Матеріал статті можна використовувати також для самостійного позааудиторного читання. Метою завдань зі самостійного читання є розвиток умінь читання і збагачення словникового запасу. Викладач проводить перевірку позааудиторного читання на заняттях відповідно до поставлених завдань. При виконанні завдання студенти розвивають навички інформативно-пошукового та глибинного читання. Такі види читання передбачають вміння знаходити необхідну інформацію на різних рівнях структури тексту (речення, абзацу, всього тексту), виділити інформацію, що розкриває зміст тексту.

Розглянемо приклад завдань для опрацювання тексту. Завдання необхідно формулювати англійською мовою.

Visit the website <http://www.guardian.co.uk>. Find series «A Working Life» and read the article by Anna Tims under the title «A working life: the emergency call operator».

Before reading:

- 1) What do you think are the main duties and responsibilities of an emergency call operator?
- 2) What are the pros and cons of this profession?
- 3) Read the article and check your ideas.

After reading:

1. Answer the following questions:

- 1) What does Glen Griffiths do? Where does he work?
- 2) What does the job of emergency call operator involve?
- 3) What are his responsibilities?
- 4) What qualifications does he have?
- 5) What are the best and the worst things about his job?
- 6) What does Glen Griffiths do in free time?

7) What impressed you most about the job of emergency call operator?

2. Translate into Ukrainian the following words and word combinations: call centre, on the front line, an emergency medical dispatcher, emergency services, a call handler, first aid, medical emergencies. Find sentences in which they were used.

3. Read comments to the article. Find five grammatical mistakes and correct them.

Наведені для прикладу завдання зорієнтовані на перевірку розуміння змісту прочитаного та актуалізацію знань мовного матеріалу (лексики і граматики).

Робота з текстами, які тематично стосуються спеціальності – невід’ємна частина вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням. Її результатом є збагачення курсантів та студентів інформацією спеціального характеру, накопичення нового лексичного та граматичного матеріалу. Автентичні Веб-сторінки – це засіб навчання, який відповідає сучасним досягненням методики навчання іноземним мовам. Його застосування у процесі навчання відкриває нові горизонти для покращення мовних навиків. Залучення до навчального процесу автентичних текстів професійного спрямування стимулює курсантів та студентів поглиблювати комунікативні вміння, а також ретельніше вивчати особливості фаху. Використання текстів, розміщених на автентичних Веб-сторінках, дає змогу працювати з неадаптованими текстами, що наближає тих, хто вивчає мову до реальних комунікативних умов, мотивує самостійність у подоланні мовних та смислових труднощів, пробуджує інтерес до оволодіння іноземною мовою. Різні за цільовою постановкою завдання для опрацювання навчальних текстів спрямовують читачів на конкретні цілі: розуміння змісту прочитаного, розвиток усного та писемного мовлення, актуалізацію лексичного і граматичного матеріалу.

Література:

1. Белоусова С.М. Роль тексту в навчанні читання англійською мовою зі спеціальності «правознавство» / С.М. Белоусова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – №2 (12). – Суми, 2011. – С. 349-356.

2. Дегтярьова Ю.В. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів читання англійською мовою для ділового спілкування : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Дегтярьова Юлія Володимирівна. – К., 2006. – 22 с.

3. Тенищева В.Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции : автореф. дис. на соискание уч. степени д. пед. наук : 13.00.01 "Общая педагогика, история педагогики и образования" / В.Ф. Тенищева. – М., 2008. – 44 с.

4. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С.К. Фоломкина. – Москва: Высшая школа, 1987. – 207 с.

5. Guariento W., Morley J. Text and task authenticity in the EFL classroom / William Guariento, John Morley // *ELT Journal*. – Volume 55/4 October. – Oxford University Press, 2001. – P. 347-353.

6. Harmer J. How to teach English. An introduction to the practice of English language teaching / Jeremy Harmer. – Longman, 2001. – 198 p.

7. Seymour D. 700 Classroom Activities // David Seymour, Maria Popova. – Macmillan, 2005. – 156 p.

8. <http://www.guardian.co.uk/money/2012/jan/20/emergency-call-operator-999>. – Режим доступу до ресурсу.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ УЧЕБНЫХ ТЕКСТОВ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОСТРАННОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ

В статье изучаются особенности иностранного чтения и доказано целесообразность выбора основным видом самостоятельной работы при изучении иностранного языка профессиональной ориентации студентами нефилологических специальностей чтение аутентичных текстов по специальности с целью формирования иностранной профессиональной компетенции.

Ключевые слова: учебный текст, аутентичная Веб-страница, иностранный язык профессионального направления.

Natalya RAK, Iryna DROBIT

USING STUDY TEXTS TO FORM STUDENTS' PROFESSIONAL SPEAKING COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE

Peculiarities of reading in foreign language are examined in the article. Appropriateness of authentic professional texts to the curriculum is outlined. Usage of authentic texts for students' individual reading tasks in order to form their professional speaking competence in foreign language is reasoned.

Key words: study text, authentic Web-site, English for specific purposes.

